Necat Keskin *Folklor û Edebîyata Gelêrî,* Weşanên Avesta. 2019 (343 rûpel)

Mustafa Aslan*

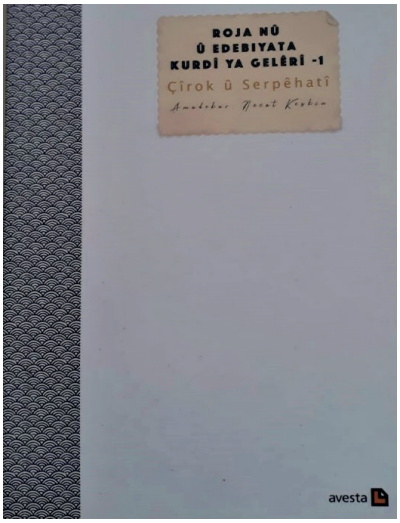

Ji nîvê sedsala XIXan û vir da xebatên akademîk derbarê folklorê da dihêne kirin. Bi taybetî jî edebîyata gelêrî, ku şaxek ji folklorê ye, bala lêkoleran û berhevkaran kişandîye. Eger em xebatên Mela Mehmûdê Bazîdî li alîkî daynin, ji serê sedsala XXan ve edebîyata gelêrî ya kurdî jî bala berhevkar û lêkolerên kurd kişandîye. Lê piranîya van xebatan di çarçoveya berhevkarîyê da hatine kirin. Li gor wan, xebatên akademîk derbarê edebîyata gelêrî ya kurdî da ne pir zêde ne. Pirtûka Necat Keskin ya bi navê *Folklor û Edebiyata Gelêrî* yek ji van xebatên akademîk e ku edebîyata gelêrî ya kurdî bi hûrgulî dinirxîne û hewl dide dabeşkirina wê bike.

Pirtûk ji çar beşên sereke pêk dihê. Di beşa yekem da wekî têgih li ser pênaseya folklorê û paşxaneya dîrokî ya zanista folklorê rawestîyaye. Herweha mijarên sereke yên zanista folklorê û çavkanîyên vê qadê jî hatine nasandin. Beşa duyem derbarê dîrok û çavkanîyên folklora kurdî da ye. Di vê beşê da nivîskar hewl dide xebat û çavkanîyên têkildarî folklor û edebîyata gelêrî ya kurdî bide naskirin. Çavkanî û xebatên ku hatine kirin hem ji alîyê kronolojîya dîrokî hem ji alîyê herêmên ku kurd lê dijîn ve hatine dabeşkirin. Nivîskar balê dikişêne ser xebatên derbarê edebîyata gelêrî ya kurdî ku di serê sedsala XXan da ji alîyê rewşenbîrên kurd yên wekî Xelîl Xeyalî, Hilmîyê Swêregî û Law Reşîd ve hatine kirin. (r. 88-94). Lê ev xebatên ku nivîskar behsa wan dike hewldanên kesên navborî ne ku di kovarên kurdî yên destpêka sedsala XXan da hatine weşandin. Van kesên hewl dane balê bikşînin ser dewlemendî û giringîya folklora kurdî lê tenê berhevkarîya berhemên edebîyata gelêrî kirine. Di xebatên van kesan da qet

* Doç. dr, Zanîngeha Mêrdîn Artukluyê. Beşa Çand û Zimanê Kurdî. E-mail: mustafaaslan@artuklu.edu.tr

behsa beşên din yên folklorê, wekî mînak cil û berg, xeml, xişrê jinan, çêkirina xalîçeyan, hwd nehatîye kirin.

Beşa sêyem û çarem ku mirov dikare wekî yek beş jî qebûl bike derbarê edebîyata gelêrî ya kurdî û beşên wê da ne. Di van her du beşan da, piştî pênasekirina têgiha edebîyata gelêrî û pêşkêşkirina nerînên derbarê vê qadê da, nivîskar dabeşkirina edebîyata gelêrî ya kurdî dike.

Mirov dikare behsa du taybetmendîyên sereke yên vê xebatê bike: ya yekem ew e ku ji alîyê çavkanîyên teorîk û dîrokî yên derbarê folklorê û edebîyata gelêrî ve, xebat têra xwe dewlemend e. Bi awayekî kronolojîk nivîskar cih daye nêrînên pisporên sereke yên qada folklorê yên wekî A. N. Veselovski, V. F. Miller, V. Propp, A. Dundes, R. M. Dorson, R. Baumann û W. R. Bascom. Ji xeynî van çi ji hêla dîrokî çi ji hêla teorîk ve nivîskar cih daye nirxandinên gelek pispor û nivîskarên din jî. Ji ber vê yekê pirtûk ji rehbereka ji bo nasandin/ naskirina qada folklorê û edebîyata gelêrî zêdetir xebateka teorîk û analîtîk e. Bi vî alîyê xwe yê teorîk pirtûk ji bo lêkolerên ku di qada edebîyata gelêrî bi giştî û edebîyata gelêrî ya kurdî da bi taybetî kar dikin pir sûdmend e.

Taybetmendîya duyem ya vê xebatê ew e ku cara yekem ceribandinek derbarê dabeşkirina beş û binbeşên edebîyata gelêrî ya kurdî da hatîye kirin. Di vê ceribandinê da binavkirina berhemên edebîyata gelêrî ya kurdî jî hatîye kirin ku ev jî tiştekî nû ye. Bêguman Celadet Bedirxan di kovara Hawarê da berhemên edebîyata gelêrî ya kurdî dabeş kirine. Lê ev dabeşkirineka sînorkirî ye. Berovajî wî Necat Keskin di vê xebata xwe da bi awayekî berfireh berhemên edebîyata gelêrî di gel navên wan dabeş dike. Jixwe nîvê pirtûkê zêdetir (161 rûpel) ji vê dabeşkirinê û nirxandinên derbarê wê da pêk hatîye.

Necat Keskin edebîyata gelêrî ya kurdî bi giştî kirîye du beş: vegotina gelêrî û helbesta gelêrî. Vegotina gelêrî di bin heft binbeşan da hatîye dabeşkirin: Mît, efsane, destan, hîkayên gelêrî, serborî, çîrok û pêkenok. Lê helbesta gelêrî di bin yek sernavî da hatîye peşkeşkirin û nivîskar hemû cure stran, zêmar jî tê da, xistine nav beşê. Mamik û zûgotinok jî ku ji alîyê nivîskar ve wekî helbesta gelêrî hatine qebûlkirin, di beşê da cih girtine. Herweha çend beşên giring yên edebîyata gelêrî ya kurdî, wekî gotinên pêşîyan, biwêj, slavdayîn, dua û nifir ji derveyî van her du beşên sereke hatine girtin û di bin sernavê, "cureyên din yên edebîyata kur-

dî ya gelêrî" da hatine komkirin. Ev polînkirin ku mirov dikare wekî teşebuseka ceribandinê binirxîne hin alozîyan di xwe da dihewîne. Wekî mînak polînkirina mamikan wekî helbest yan nirxandina gotinên pêşîyan, ku wekî cureyek ji derveyî vegotina gelêrî, beşek sereke ya edebîyata gelêrî ye. Ev alozî wê teqez bala xwendevanan bikişînin û bibin hedefa tîrên rexneyan. Lê divê nehê jibîrkirin ku bêyî ceribandin mirov nikare bigihîje encameka rast û ev ceribandina Necat Keskin wê bibe alîkar ji bo gihîştina encameka rast derbarê polînkirina edebîyata gelêrî ya kurdî da.